

Szlak Pogranicza Doliny Prosny

1. Agroturystyka „Gościniec nad Prosną” w Goli

W miejscowości Gola, gmina Bolesławiec, pod lasem, na zboczu terasy brzegowej Pradoliny Prozny, przy drodze Gola – Wójcina ulokowane jest gospodarstwo agroturystyczne „Gościniec nad Prosną”. Piękne widoki, cisza, bliskość obcowania z przyrodą - przyciągają licznych turystów. Zabudowania wystawione z bali drewnianych dodają uroku temu miejscu. Przez cały rok można skorzystać z usług proponowanych w tym gospodarstwie: imprezy okolicznościowe, konferencje, szkolenia. Do dyspozycji gości są domki noclegowe, ale dla zainteresowanych oferta nauki jazdy konnej lub dla bardziej zaawansowanych przejażdżki w terenie. Pasjonaci wędkarstwa mogą rozwijać swoje hobby na zarybionym stawie lub na rzece Prośnie. Również dla wymagających gości przygotowano paintball, wyprawy quadami w teren, biegi na orienteering (tutaj znajduje się trasa „Gola” – produkt turystyczny „Wieruszowski Powiat z Mapą i Kompasem”), można zarezerwować strzelnicę sportową, a nawet polowanie na zwierzynę. Miłośnicy spływów kajakowych mają do dyspozycji kajaki i kanu. Pobliskie pola, łąki i lasy zachęcają do spacerów. Po wysiłku można powrócić do ośrodka na smaczny posiłek.

Gościniec nad Prosną - Gola

Most na rzece Prośnie w Goli

2. Most na rzece Prośnie oraz starorzecze w Goli

Od wieków rzeka Proсна rozgraniczała siedziby plemion ludności przedślawiańskiej, ale również w czasie osiedlania się Słowian i kształtowania państwa polskiego Gola znajdowała się w kręgu zainteresowań ludności Wielkopolski i Śląska. W okresie zaborów, po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. rzeka Proсна rozgraniczała Prusy i Rosję. Również po I wojnie światowej stanowiła granicę państwową Polski i Niemiec. Most w Goli był drogą wędrówek ludności pomiędzy państwami. 1 września 1939 r. na moście w Goli najwyższą ofiarę w obronie ojczyzny poniósł polski strażnik Straży Granicznej, a niemieckie oddziały przekroczyły most i wkroczyły na terytorium Rzeczypospolitej. Należy przypomnieć, że ówczesna granica państwowa przebiegała na jednej z odnóg rzeki Prozny (dzisiaj fragment starorzecza), a współczesny most betonowy znajduje się na głównym nurcie rzeki, bliżej zabudowań Goli i ponownie rozgranicza, ale województwo łódzkie i opolskie.

W Goli zachowała się murowana kaplica św. Wincentego Paulo, fundacja prywatna z początku XX wieku, murowany dom z facjatką i balkonem nad wejściem – do września 1939 r. siedziba Straży Granicznej, tuż przy moście (za przystankiem autobusowym) była dawna rosyjska komora celna, a w latach 1918-1939 polska komora celna – dzisiaj na tym placu wystawiono inny budynek. 200m na wschód od mostu, przy drodze Byczyna-Bolesławiec możemy podziwiać pozostałość dawnego parku dworskiego, a w nim budynek gospodarczy i mieszkalny w miejscu dworu Górkiewiczów – właścicieli Goli, Wójcina i Andrzejowa. W okresie zaborów były tu koszary wojsk rosyjskich.

3. Cerkiew w Chróście

Na skraju lasu w pobliżu Pałacu Łopuchina, pod koniec XIX w. wzniesiono prawosławną cerkiew, która pełniła rolę kaplicy dla rodziny Łopuchinów oraz świątyni dla pałacowej służby i żołnierzy straży granicznej. Wnętrze w 1913 r. pokryto polichromią przedstawiającą walkę św. Jerzego ze smokiem (cerkiew jest pod wezwaniem św. Jerzego Zwycięzcy), aniołów, czterech ewangelistów, liczne symbole religijne i motywy roślinne. Pod posadzkami ulokowano dwa poziomy krypt dla zmarłych z rodziny właścicieli, a służbę chowano na cmentarzu, utworzonym wokół cerkwi. Od północy pobudowano dzwonnice (niestety jeszcze w 1918 r. dzwony zostały wywiezione przez Niemców). Cały teren ogrodzono parkanem. Po opuszczeniu Chróścia przez Łopuchinów, cerkiew nadal pełniła funkcję świątyni (nie wszyscy wyznawcy prawosławia wyjechali), a kapłan dojeżdżał z Wielunia. Po utworzeniu Domu Pomocy w Pałacu Łopuchina w 1952 r. w cerkwi urządzono kaplicę pogrzebową. Niestety w latach 70-tych XX w. władze wprowadziły zakaz użytkowania obiektu. Niezabezpieczoną cerkiew systematycznie niszczone, uszkodzono nawet freski i wyposażenie, niszczone groby i ogrodzenie cmentarne. Od strony wschodniej na terenie cmentarza i przy samej cerkwi rozpoczęto wydobywanie żwiru, roboty te doprowadziły do pęknięć murów obiektu. Dopiero w 1989 r. dokonano opisu technicznego obiektu i wpisano do rejestru zabytków, a w 2006 r. ponownie przekazano cerkiew Kościołowi Prawosławnemu - parafii Częstochowskiej Ikony Matki Bożej w Częstochowie, w dekanacie Kraków diecezji łódzko-poznańskiej Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (wcześniej cerkiew należała do parafii rzymskokatolickiej w Chróście. W 2013 r. ukończono prace wzmacniające fundamenty, odnowiono elewacje i wybudowano schody (nadal trwają prace remontowo-konserwatorskie wewnątrz cerkwi). W 150-lecie wybuchu powstania styczniowego, od strony północnej zainstalowano muzeum napowietrzne poświęcone polskim powstaniom narodowym oraz przedstawiające losy pałacu, rodziny Łopuchinów i okolicznych terenów na przełomie XIX i XX w.

Cerkiew w Chróście - widok od strony wejścia

4. Pałac Łopuchina w Chróście

Historia pałacu w Chróście jest ściśle związana z powstaniem styczniowym, gdyż po upadku powstania car rosyjski nadał generalom, wyrozniającym się w „tlumieniu buntu polskiego” liczne posiadłości (wcześniej skonfiskowane) na terytorium dawnej Rzeczypospolitej. W 1866 r. ziemie nad Prosną, a wśród nich i dobra w Chróście otrzymał generał Mikołaj Krasnokucki. W krótkim czasie, jako wiano ślubne przekazał te ziemie swojej córce Tatianie i zięciowi generalowi Iwanowi Łopuchinowi. Ten ostatni, na łące, wśród lasów wystawił pałac. W okresie pierwszej wojny stacjonowały tutaj wojska niemieckie, które dopiero 13 listopada 1918 r. zostały wyparte przez żołnierzy z Polskiej Organizacji Wojskowej z Bolesławca. Rodzina Łopuchinów opuściła Chróście i udała się na emigrację, ale dopiero na początku lat 20-tych XX w. Państwo Polskie nabyło pałac z rąk Iwana Łopuchina. Od tego momentu obiekt pełnił liczne funkcje. Przyjęto sieroty, organizowano kolonie letnie, obiekt pełnił rolę internatu dla dziewcząt ze Szkoły Rolniczej z Chróscina. W okresie II wojny światowej Niemcy założyli ośrodek wypoczynkowy dla żołnierzy. Po wojnie, ponownie ulokowano internat dla uczniów szkoły rolniczej (już koedukacyjnej), często odwiedzany przez żołnierzy walczących w podziemiu. W 1952 r. utworzono Dom Pomocy Społecznej, który po licznych zmianach, generalnej renowacji i modernizacji funkcjonuje do dzisiaj. Bryła obiektu zachowała wspaniały styl XIX wiecznego eklektyzmu pruskiego. Wyposażenie wewnętrzne zachwyca pięknem pruskich pieców kaflowych, drewnianą klatką schodową, drewnianymi – kasetonowymi sufitami, wspaniale zachowanymi licznymi drzwiami z okuciami, czy oknami ze szkła oprawianego w olów, a jedno okno przyciąga przepięknymi witrażami, przedstawiającymi herby rodowe dawnych właścicieli.

Pałac Łopuchinów w Chróście

Cmentarz żydowski w Kolonii Bolesławiec-Chróście

5. Cmentarz żydowski w Kolonii Bolesławiec – Chróście

Niedaleko wsi znajduje się zrujnowany cmentarz żydowski założony w XIX w. Można tam zobaczyć fragmenty kilkunastu zabytkowych nagrobków, wśród których najstarszy pochodzi z 1883 r.

6. Pozostałości zamku w Bolesławcu

Na temat daty powstania i najstarszych dziejów zamku w Bolesławcu istnieje wiele niejasności. Prawdopodobnie pierwotny zamek – jako skromna, ale już murowana budowla – został wzniesiony w 1268 r. z nakazu księcia Bolesława Pobożnego, w sąsiedztwie miasteczka Bolesławiec, założonego przez władcę dwa lata wcześniej (1266).

Zamek miał pełnić funkcję nadgranicznej fortalicji broniącej dostępu do Wielkopolski od strony Śląska. Wzniesiono go w widłach rzeki Proсны, w miejsce nieistniejącego już wcześniej, prawdopodobnie drewnianego grodu. Jak dotąd, mimo badań archeologicznych, relikwów pierwotnego zamku nie odnaleziono. Istnienie pierwotnego bolesławieckiego „castrum” potwierdza jedynie dokument z 1277 r. W końcu XIII w. Bolesławiec wraz z całą ziemią wieluńską i ostrzeszowską znalazł się pod panowaniem Piastów śląskich, opolskich i glogowskich. Dopiero za czasów Władysława Łokietka, około 1329 roku powrócił w granice Królestwa Polskiego. Przygraniczne położenie Bolesławca i zagrożenie ze strony Śląska znajdującego się pod wpływami czeskimi, spowodowały w latach 30. XIV wieku, że król Kazimierz Wielki nakazał wzniesić poza miastem nowy ceglany zamek. Powstał on pośród nadrzecznych mokradł w miejscu dawnego „castrum” Bolesława Pobożnego. Z tego okresu pochodzą najstarsze zachowane fragmenty zamku. Zamek w Bolesławcu wymienia dokument z 1347 roku.

Zamek kazimierzowski – jak sądzą historycy – założony został na planie ściętego owalu. Posiadał mury obwodowe z bramą wjazdową, na dziedzińcu zaś stały dwa drewniane budynki. Budowa nowego zamku nie spodobała się królowi czeskiemu Janowi Luksemburskiemu, co doprowadziło do konfliktu z Kazimierzem Wielkim. Wprawdzie by załagodzić spór, na zjeździe w Wyszehradzie w 1335 r. król Polski zobowiązał się zniszczyć zamek, ale obietnicy nie dotrzymał. Po śmierci Kazimierza Wielkiego ziemia wieluńska przeszła w ręce księcia Władysława Opolczyka – kolejny władca Ludwik Węgierski oddał mu bowiem w zastaw ziemię wieluńską i ostrzeszowską. Pod rządami Opolczyka dokonano znacznej przebudowy i modernizacji zamku. Podosypano wzgórze zamkowe oraz podwyższono mury obwodowe. Na dziedzińcu wzniesiono wolnostojącą ośmioboczną wieżę ceglana – typowy dla średniowiecznych warowni „stołp” – miejsce ostatniej obrony. Wzdłuż wschodniego odcinka murów zamkowych stanęły 2 murowane budynki: reprezentacyjno-administracyjny i mieszkalny. Zastąpiły one wcześniejszą drewnianą zabudowę.

Po wstąpieniu na tron Władysława Jagiełły, Opolczyk wystąpił przeciwko niemu i sprzymierzył się z Krzyżakami. Wroga postawa Opolczyka spowodowała, że Jagiełło postanowił odebrać mu oddane w zastaw ziemie. W 1396 r. wojska królewskie wkroczyły na ziemię ostrzeszowską i wieluńską, zdobywając po drodze zamki w Olsztynie, Krzepicach, Wieluniu i Grabowie. Najazdowi oparł się jedynie zamek w Bolesławcu i mimo długotrwałego oblężenia pozostał niezdobyty, choć książęta polscy już w 1396 roku zobowiązali się do zaprzestania pomocy zbrojnej załodze Bolesławca.

Faktycznie zamek w Bolesławcu poddał się dopiero w 1401 roku po śmierci Władysława Opolczyka, gdy wdowa po nim zwróciła warownię w ręce króla polskiego. Odtąd stał się znów nadgraniczną strażnicą i siedzibą starostwa niegrodowego. W czasach, gdy funkcję starosty pełnił Kacper Denhoff, wojewoda dorpacki, warownię gruntownie zmodernizowano. W latach 1615-28 rozebrane zostały wszystkie wcześniejsze zabudowania drewniane, w ich miejsce, wzdłuż wschodniego muru wzniesiono budynek o długości 40 m. Zamek został otynkowany i ozdobiony metodą sgraffito. Warownia stała się wielkopańską rezydencją, tracąc niemal zupełnie walory obronne. Początkiem końca warowni była wojna trzydziestoletnia (1618-48), w trakcie której (w 1642 r.) zamek uległ znacznym uszkodzeniom. Warownia została jeszcze bardziej zrujnowana przez Szwedów, którzy wysadzili ją w 1704 roku, w czasie wojny północnej. Na skutek zniszczeń zamek został ostatecznie opuszczony i odtąd stopniowo popadał w ruinę. Do dziś z zamku przetrwała ośmioboczna wieża – ceglany stół w wysokości 22 metrów oraz fragmenty murów obwodowych. Wieża posiada w przyziemiu kopulaste sklepienie, na piętrze zaś kopułkę ze śladami żebrowania oraz zwornik. Zarówno w przyziemiu jak i na piętrze zachowały się otwory wejściowe. Zamek posiadał także drugą wieżę stojącą na linii murów, budowla ta jednak nie przetrwała do naszych czasów. Mury obwodowe wzniesiono z cegły gotyckiej i kamienia polnego, z czasem obudowano je cegłą w układzie polskim. Brama wjazdowa znajdowała się w części południowo – zachodniej.

7. Krupka – ruiny młyna

W miejscowości Piaski (zjazd z drogi Bolesławiec-Wieruszów na wysokości Kamionki) znajduje się zniszczony, drewniany budynek młyna zbożowego, dom młynarza ze stodołą i oborą. Młyn Krupka nazwę zawdzięcza właścicielowi młyna, który już ponad 200 lat temu mielił zboże w tym miejscu. Natomiast zachowaną zagrodę młynarską wystawiono na początku XX wieku nad przekopem z nurtu głównego rzeki Proсны, zwanym Młynówką. Młyn to obiekt trzykondygnacyjny ze spadzistym dachem, o regularnym układzie okien, usytuowany na drewnianych palach. W 1967 r. część drewnianych pali zamieniono na betonowe, a obecnie został umocniony specjalnymi zabezpieczeniami rusztowań i przykryty nowym poszyciem z blachy.

W latach 30-tych XX w. zrezygnowano z koła wodnego podsiębiernego na rzecz turbiny. Wtedy zainstalowano również parę walców, śrutownik na kamienie francuskie (te kamienie, już zużyte można zobaczyć wkopane na placu przed budynkiem) i nowe maszyny czyszczące. Później zamontowano urządzenia wytwarzające własną energię elektryczną.

Młyn przestał pracować w roku 1983 r. Jednym z powodów były problemy z dostarczaniem odpowiedniej ilości wody z głównego nurtu rzeki Proсны. Zła regulacja poziomu lustra wody w Prośnie na wysokości Starych Piasków doprowadziła do całkowitego zamulenia i zarośnięcia ujęcia napływowego Młynówki (łachy piachu i mułu, porośnięte zaroślami).

Obecnie Młynówka to tylko szeroki rów, zasilany prawym dopływem Proсны - małą rzeczką Małgorzatką, ale malowniczo wijącą się i przecinającą łąki, czasem zbliżającą się do olchowego lasu i wówczas płynącą w zacienionym „tunelu” drzew.

Współcześnie młyn otoczony jest wspaniałą przyrodą. Jednak na budynku zaznaczyły się z widoczne oznaki przemijania czasu. Całkowicie znikła przybudówka mieszcząca turbinę wodną. Jej pozostałości, wydobyte są z wody i umieszczone na lewym brzegu Młynówki, tuż przy dawnym moście - skłaniają do refleksji. Opuszczając teren warto zwrócić uwagę na drewnianą, przydrożną kapliczkę, umieszczoną w pniu drzewa.

Młyn Krupka - Piaski

8. Pradolina Proсны w Mieleśzynie

Na terenie gminy Bolesławiec, w pobliżu Mieleśzyna można podziwiać piękne krajobrazy związane z Pradolina rzeki Proсны. Teren doliny w 1996 r. (od gminy Łubnice, aż po gminę Kalisz) Wojewoda Kaliski uznał za Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Proсны”. Po zmianach administracyjnych obszar znalazł się w województwie wielkopolskim i łódzkim. W 2009 r. Wojewoda Łódzki, na swoim terenie administracyjnym wyznaczył Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Proсны (z powiatu wieruszowskiego zaliczono do tego obszaru tereny z gminy Galewice, Wieruszów, Bolesławiec, Łubnice i Sokolniki).

Pradolina Proсны jest naturalnym korytarzem ekologicznym, z licznymi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi, kulturowymi i edukacyjnymi.

W Mieleśzynie można obserwować charakterystyczne dla nizinnych dolin rzecznych liczne starorzecza, połacie płaskich lub lekko pofalowanych łąk, zadrzewienia śródłąkowe, trzcinowiska, turzycowiska, obszary podmokłe porośnięte zaroślami wierzbowymi, podmokły las łęgowy i fragmenty torfowisk. Zauważalny jest również krajobraz przekształcony przez człowieka. Największych zmian dokonała kompleksowa regulacja rzeki i melioracja terenów przyległych z lat 60-tych i 70-tych XX wieku. Obecnie w dużej mierze łąki zamieniono na pola uprawne.

Strome zbocza terasy brzegowej pradoliny nadają krajobrazowi ciekawe formy. Czasem poprzecinane małymi wąwozami, porośnięte zaroślami żarnowca, śliwy tarniny i zadrzewieniami, ale jeśli nie są porośnięte - pozwalają podziwiać kilkumetrowe zbocza terasy brzegowej i oceniać rozmiar płynącej tędy rzeki polodowcowej. Na takich zboczach, w miejscach rozkopanych przez człowieka można prześledzić przekrój glebowy z ostatnich kilku tysięcy lat.

Od wielu wieków rzeka Proсны była naturalnym drogowskazem dla migrującej ludności (przebiegał szlak bursztynowy). Ślady bytności ludzi nad jej brzegami wykryto również w Mieleśzynie. W średniowieczu wydobywano rudę żelaza dla hut oraz glinę do wyrobu szkła, pracowały młyny wodne (do dzisiaj pozostał, ale już nieczynny młyn w Mieleśzynie – Chobot). Oczywiście Dolina Proсны w Mieleśzynie, to przede wszystkim możliwość obserwacji przyrody, podziwiania fauny i flory. W okresie łęgowym corocznie pojawiają się liczne ptaki śpiewające, bocian biały, żuraw zwyczajny, czajka, zimorodek. Spośród innych zwierząt można napotkać, te rzadkie i chronione: wiewiórkę, jeża, zaskrońca, żmiję zygzakowatą, liczne żaby, jaszczurkę zwinkę, traszkę zwyczajną. Przy wschodniej krawędzi terasy brzegowej, na łące pokrytej wełnianką i turzycami rosną obok siebie rośliny chronione: storczyk (kukułka) krwisty, kruszczyk błotny, rosiczka okrągłolistna i podkolan biały, a w pobliskich zaroślach listera jajowata i w lesie – gnieźnik leśny i kruszczyk siny.

9. Pomnik poległych w walkach o niepodległość w Wieruszowie

Wieruszów, ulica Polna, przy korycie rzeki Proсны ulokowany jest pomnik ku czci poległych w latach 1863 i 1939-1945. Obelisk odsłonięto 12 października 1958 r. Potocznie przez mieszkańców Wieruszowa jest zwany „Szubienicą”. W pamięci zachowały się relacje o wystawionej w 1864 r. szubienicy na rynku wieruszowskim, gdzie zaborcy wieszali Polaków pomagających powstańcom styczniowym. Po I wojnie światowej, w miejscu dzisiejszego pomnika usypano kopiec z ziemi o średnicy 20 m i wysokości 6 m, który miał przypominać o walkach o ojczyznę i poniesionych ofiarach w powstaniu styczniowym.

W latach II wojny światowej (1939-1945) mieszkańcy Wieruszowa i okolic dotkliwie odczuli politykę nazistowskich Niemiec, wielu straciło życie. Jednak rok 1945 i kolejne lata powojenne dla dziejów miasta również naznaczyły się tragicznymi wydarzeniami. Już 19 stycznia 1945 r. Niemców wyparły jednostki sowieckie. Około godziny 13.30 na wschodnim skraju zabudowań Wieruszowa pojawiły się wojska 53 brygady pancerniej płk. Wasyla Archipowa i opanowały most na rzece Prośnie. Wieczorem do miasta wkroczył 73 korpus piechoty i 93 samodzielna brygada pancerna gen. Dmitrijewa Lehiszenki.

Pomnik ku czci poległych w latach 1863 i 1939-1945

10. Zespół Klasztorny Ojców Paulinów w Wieruszowie oraz Kościół pw. Zesłania Ducha Świętego w Wieruszowie

Pierwsze informacje o klasztorze oo. Paulinów w Wieruszowie pochodzą z roku 1401 r., kiedy Bernard Wierusz ufundował drewniany klasztor przy drewnianym kościele pw. Świętego Ducha. W 1612 r. podczas pożaru klasztor i kościół uległy zniszczeniu. Obiekty zostały odbudowane, a w 1680 r. bp Mikołaj Oborowski konsekrował kościół i w ołtarzowych relikwiarzach umieścił relikwie świętych: Grzegorza, Maksymiliana i Witalisa oraz szczytki św. Kandydy. Świątynia jest barokową budowlą jednonawową, z boku z dwoma kaplicami, od frontu z trójosiową fasadą z portalem. W 1673 r. klasztor wizytował ojciec Kordecki, przeor i obrońca Jasnej Góry, tutaj zachorował i 20 marca 1673 r. zmarł (informuje o tym tablica pamiątkowa). Wyposażenie kościoła charakteryzuje się przepięknym barokowym wystrojem czarnych stall, wykonanych z drewna w 1682 r. i ozdobionych malowidłami świętych. Znajduje się również dziewięć drewnianych ołtarzy z drugiej połowy XVII w., pomalowanych na czarno. Na chórze umieszczono rokokowy prospekt organowy. Jednak najcenniejszym zabytkiem jest obraz Miłosierdzia Bożego, zwany obrazem Pana Jezusa Pięciorańskiego, który jako jedyny z wyposażenia z czasów fundacji przetrwał do dziś. Kiedyś umieszczony w ołtarzu głównym, na życzenie dziedzica Andrzeja Wierzbicy Wieruszowskiego przeniesiony do ołtarza mniejszego. Obraz słynął z wielu łask. W 1701 r. powołano Bractwo Pięciorańskie. 18 kwietnia 2009 r. bp Stanisław Napierała podniósł kościół Zesłania Ducha Świętego do rangi Diecezjalnego Sanktuarium Pana Jezusa Pięciorańskiego. Rok 1864 r., na mocy ukazu carskiego przyniósł paulinom wieruszowskim konieczność opuszczenia klasztoru i świątyni. Powrócili dopiero w 1983 r. Współcześnie obiekty zespołu klasztornego i kościół zostały poddane gruntownym remontom, odrestaurowano wnętrza, dach, wieżyczki kościoła i elewację.

11. Mykwa z XIX w. w Wieruszowie

Przy dzisiejszej ulicy Kilińskiego, po prawej stronie rzeki Proсны w drugiej połowie XIX wieku wybudowano murowaną mykwę. Przeznaczona do rytualnych obluć oraz mycia naczyń skalanych nieczystością rytualną, ale pełniła również funkcję łaźni. W Wieruszowie wyznawcy judaizmu pojawili się pod koniec XVI w. Przybyli z pobliskiego Wielunia, skąd w 1596 r. zostali wygnani. Początkowo należeli do gminy żydowskiej w Kępnie, ale od 1810 r. w Wieruszowie powstała samodzielna gmina. W 1822 r. założyli kirkut – cmentarz (ulokowany w północno-wschodniej części miasta, zniszczony w 1942 r.), w 1850 r. wybudowali synagogę (w pobliżu zbiegu ulic Wrocławskiej i Kilińskiego, po prawej stronie rzeki Proсны, została zniszczona przez hitlerowców w 1939 r.). Na początku XX wieku w Wieruszowie społeczność wyznawców judaizmu założyła żydowską szkołę dla dziewcząt, chłopcy uczyli się w chederach i jesziwach, działał żydowski klub sportowy. W 1939 r. w Wieruszowie mieszkało 2,4 tys. Żydów.

Po wkroczeniu Niemców, już 2 września 1939 r. zamordowano 21 wyznawców judaizmu. 13 października 1941 r. hitlerowcy utworzyli getto, zamykające się ulicami: Nadrzeczną, Kilińskiego i Zamkowej oraz zakolem rzeki Proсны. W sierpniu 1942 r. zlikwidowali getto, a ludność przewieźli do obozów koncentracyjnych. Niezdolnych do transportu 86 starców i chorych w nocy z 26 na 27 sierpnia 1942 r. spędzili do mykwy, gdzie ich rozstrzelano. Ciała zostały pogrzebane w zbiorowej mogile na cmentarzu żydowskim. Mykwa została spalona. Po wojnie odbudowano ją, początkowo w budynku mieściła się sekcja kajakowa klubu sportowego Proсны – Start Wieruszów, a obecnie znajdują się mieszkania komunalne.

Budynek mieszkalny na miejscu dawnej mykwy w Wieruszowie

Zespół Klasztorny Ojców Paulinów w Wieruszowie i Kościół pw. Zestania Ducha Świętego w Wieruszowie

12. Pozostałości zamku w Wieruszowie

W widłach rzeki Proсны i Niesobu, gdzie dzisiaj stoi samolot pasażerski Lisunov Li-2P (ulokowany tu w 1968 r. jako prezent dla miasta z okazji 600 - lecia Wieruszowa, wyremontowany w 2017 r.) jest niewielkie wzgórze, gdzie można zobaczyć fragmenty wystających cegieł z ziemi i zarys fosy - to pozostałość po dawnym zamku wieruszowskim.

Początki warowni sięgają połowy wieku XIV, choć uważa się, że mogła powstać na miejscu dawnego grodziska, jeszcze za czasów Bolesława Pobożnego, księcia kaliskiego. Jednak, kiedy właścicielem Wieruszowa został sędzia ziemi wieluńskiej Bernard Wierusz, fundator klasztoru Paulinów w Wieruszowie, w źródłach wymieniany jest murowany zamek wieruszowski. Trudno jest ustalić dokładne założenia architektoniczne zamku, przypuszczalnie składał się z murowanego budynku mieszkalnego i dziedzińca otoczonego wałem drewniano-ziemnym. Był uzupełnieniem systemu obronnego pogranicza polsko-śląskiego, którego główną warownią w tym rejonie był zamek w Bolesławcu. Podczas wojny Władysława Opolczyka z Władysławem Jagiełłą zamek wieruszowski, bez walki zajęły wojska Jagiełły. W 1442 r. zamek i miasto zniszczyły wojska habsburskie. Był to skutek opowiedzenia się właściciela Wieruszowa Klemensa Wierusza za Władysławem Warneńczykiem, a przeciwko Elżbiecie, wdowie po Albrechcie II Habsburgu, walczącej o tron czeski i węgierski dla syna Władysława V Habsburga. W 1467 r. dobra wieruszowskie nabył Jan Kępiński z Baranowa, który wkrótce odsprzedał je swemu bratu Wierzbicie, zwanemu Wieruszowski. Pożar z 1497 r. dokonał kolejnych zniszczeń miasta i zamku. Już w 1507 r. właścicielem zamku został Andrzej Oporowski, kasztelan brzesko-kujawski. Natomiast w roku 1562 za sprawą małżeństwa Wieruszów przeszedł w ręce Jana Tomickiego, kasztelana gnieźnieńskiego. To za jego zarządu w Wieruszowie, na miejscu zrujnowanej gotyckiej warowni powstał renesansowy zamek - rezydencja magnacka. Budynek wzniesiono na planie kwadratu z półkolistymi wieżami na narożnikach, otoczono fosą i parkiem tarasowym. W tym obiekcie na początku roku 1574 przebywał król Henryk Walezy, który podróżował na koronację do Krakowa. Kolejni właściciele należycie nie dbali o zamek i w połowie XVII w. został opuszczony. Podczas „potopu szwedzkiego” w 1655 r. i podczas III wojny północnej w 1704 r. wojska szwedzkie zajęły zamek i wykorzystały, jako magazyn i stajnie dla koni. Dopiero nabycie posiadłości wieruszowskich w 1783 r. przez pruskiego ministra, hrabiego Joachima Malzahna rozpoczęło czas remontu zamku i przebudowy na pałac.

I wojna światowa i powstanie wielkopolskie dla zamku, to okres zniszczeń przez oddziały niemieckiego Grenzschutzu, częściowe rozebranie i wykorzystywanie cegły jako materiału budowlanego. Dopelnieniem całkowitych zniszczeń budowli była rozbiórka pozostałości ruin w latach 60-tych XX wieku.

Pozostałości zamku w Wieruszowie

13. Słup graniczny nad rzeką Niesób

Jadąc z Podzamcza do Wieruszowa, po lewej stronie, 50 m przed mostem na Niesobie, tuż przy drodze znajduje się szczególny zabytek – pozostałość po czasach rozbiorowych, granitowy słup. Kiedy po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. Prusacy opuścili prawobrzeżny Wieruszów, granice państwowe pomiędzy Prusami i Rosją ustalano w naszym rejonie głównie na nurcie rzeki Proсны, ale w Wieruszowie wyznaczono na rzeźce Niesób, wtedy zapewne odnodze Proсны. Mimo, iż rzeka przez lata często zmieniała swe koryto, granica państwowa nie ulegała przesunięciu.

Słup graniczny nad rzeką Niesób

Baza gospodarstw agroturystycznych przy SZLAKU POGRANICZA DOLINY PROSNY

A Gospodarstwo Agroturystyczne „Gościniec nad Prosną”, Mariusz Mączka

Gola 1B, 98-430 Bolesławiec

Tel: 501 423 856

E-mail: mariuszmaczka1@o2.pl

www.gosciniecnadproсна.pl

B Gospodarstwo Agroturystyczne „Bocianie Gniazdo”, Arleta Tuz

Chróscin 2, 98-430 Bolesławiec,

Tel: (62) 78 36 476

793 003 199

E-mail: wikipedia@wp.pl

www.facebook.com/agroBocianieGniazdo

C Gospodarstwo Agroturystyczne Wioletta Sobota

Ul. Polna 38, 98-400 Wieruszów

Tel: (62) 78 31 159, 502 176 049

E-mail: wiolettasobota@wp.pl

D Gospodarstwo Agroturystyczne „Na Grobli”, Paweł Lasota

Mieleszynek 18, 98-400 Wieruszów

Tel: 605 725 441

E-mail: agrowczasy@onet.pl

E Gospodarstwo Agroturystyczne „Koniczyna”, Iwona Pakuła

Klatka 1, 98-400 Wieruszów

Tel: 604 438 501

E-mail: pakulina60@wp.pl

Realizacja: Starostwo Powiatowe w Wieruszowie

Znakowanie szlaku: Andrzej Olbromski

Opis atrakcji na szlaku: Piotr Zawada

Powiat Wieruszowski położony jest w regionie centralnym, w południowo-zachodniej części województwa łódzkiego. Siedzibą powiatu jest miasto Wieruszów.

W skład powiatu wchodzi:

- gminy miejsko-wiejskie: Lututów, Wieruszów,
- gminy wiejskie: Bolesławiec, Czastary, Galewice, Łubnice, Sokolniki.

Korzystne położenie oraz przebiegająca przez powiat droga ekspresowa S-8 Łódź-Wrocław sprawia, że powiat jest dobrze skomunikowany, atrakcyjny turystycznie i gospodarczo.

Siedziba Starostwa Powiatowego mieści się w Wieruszowie przy ul. Rynek 1-7.

Tel: 62 781 33 70, E-mail: starostwo@powiat-wieruszowski.pl
www.powiat-wieruszowski.pl

PUNKT INFORMACJI TURYSTYCZNEJ
ul. Waryńskiego 11, 98-400 Wieruszów
Tel: 62/ 783 11 88, Email
www.bbp-wieruszow.pl

